

תקנת פרוזבול

Re'eh (15:1-2)

מקץ שבע-שנים תעשה שמטה. וזה דבר השמטה שמוט כל-בעל משה ידו אשר לשה ברעהו לא-נגש את-רעהו
מקץ שבע-שנים תעשה שמטה. וזה דבר השמטה שמוט כל-בעל משה ידו אשר לשה ברעהו לא-נגש את-רעהו
— *At the end of seven years you shall make a relinquishment. And this is the matter of the relinquishment: Every creditor shall relinquish that which he has claim on his fellow; he may not press his fellow man or his brother for payment, for He has proclaimed a relinquishment unto Hashem.*

Re'eh (15:1-9)

השומר לך פן-יהיה דבר עם-לבבך בליעל לאמר קרבה שנת-השבע שנת השמטה ורעה עינך באחיד האביון ולא
השומר לך פן-יהיה דבר עם-לבבך בליעל לאמר קרבה שנת-השבע שנת השמטה ורעה עינך באחיד האביון ולא
— *Take heed, lest an evil idea enter your heart, saying: "The seventh year, the shemittah year, is approaching," and you will look unkindly upon your impoverished brother and not give him [a loan]; he will appeal against you to Hashem, and it will be a sin upon you.*

Sheviis (Mishnah 10:1, 79a Schottenstein ed.)

והמוסר שטרותיו לבית דין — *And one who hands his documents over to the court for collection, ...*

Sheviis (Yerushalmi 84b Schottenstein ed.)

ואשר יהיה לך את-אחיד תשטמ גידך — *Furthermore, the verse, "But from that which you have with your brother you shall relinquish your hand," implies: .....* — *And not one who hands his notes over to the court for collection; for at that point the court is demanding payment, not the lender.*

Sheviis (Mishnah 10:2, 83b Schottenstein ed.)

פרוזבול אינו משטמ — *If a prozbul was executed, [sheviis] does not cancel the loan. .... זה אחד מן הדברים שהתקין הלל הזקן — This was one of the things instituted by Hillel the Elder. .... כשראה שנמנעו העם מלהלוות זה את זה — When he saw that the people refrained from lending money to each other, ...* — *transgressing what is written in the Torah, for it is stated: Take heed lest there be an evil thought in your heart, saying: etc. [The seventh year draws near ....] .... התקין הלל הזקן פרוזבול — Hillel instituted prozbul.*

Sheviis (Yerushalmi 83b-84a)

מיכן סמכו לפרוזבול שהוא מן התורה — *From here they supported the use of a prozbul, which is Biblical.*

The Gemara asks:

ופרוזבול דבר תורה — *But is the prozbul Biblical? Why, our Mishnah states that it was instituted by Hillel the Elder! — ? —*

The Gemara explains what the Baraisa means:

סמכוהו לדבר תורה — *they (i.e. Hillel and his court) based it on Biblical law.* Since according to Biblical law, loans that were actually handed over to the court do not become canceled, Hillel instituted that a lender can declare his loans handed over to the court by means of a *prozbul*.

מצות עשה להשמיט

רמב"ם (הל' שמיטה ויובל ט, א) - מצות עשה להשמיט המלוה בשביעית שנאמר "שמוט כל בעל משה ידו".

ספר החנוך (מצוה תעז) - ועובר על זה ותבע את חברו על חוב שעברה עליו שנה שביעית בזמן הבית ביטל עשה זה מלבד שהוא עובר על לאו.

שמיטת כספים כהלכתה (עמ' קנח) - לדעת הרמב"ם מצות ההשמטה היא בקום ועשה להשמיט בפועל את החוב על ידי שיאמר בפיו סוף השנה השביעית שהוא מבטל ומוחל את החוב... אלא שאם עברה השנה ולא השמיטה המלוה אז היא נשמטת מאליה מכח אפקעתא דמלכא.

מצות לא תעשה שלא יגוש

רמב"ם (שם) - והתובע חוב שעברה עליו שביעית עבר על לא תעשה שנאמר "לא יגוש את רעהו ואת אחיו".

דרך אמונה (ט, ד) - אפילו אם השני לא שילם לו עבר על הלאו.

שמיטת כספים כהלכתה (עמ' קנב) - ברם נראה פשוט דלאחר השנה השביעית בודאי מיתסר על המלוה לקבל את החוב, דנהי דאיסורא דלא יגוש כבר נגמר בתביעתו מכל מקום אכתי רמי עליה חובת מצות עשה דשמוט.

מוסר שטרותיו לבית דין

ספרי דבי רב - מוסר שטרותיו לבית דין מדאורייתא הוא לכולי עלמא דאינו משמט לפי שמוסר ממש ומקנה שטרא לבית דין כדינו בכתובה ומסירה, דהשתא הוא אינו תובעו כלל ואינו נוגש כלל אלא הבית דין.

פנים במשפט (סז, יא) - עיקר דינא דמוסר אינו אלא שמוסר השטרות ביד בית דין אבל כתיבה דהקנאת שטרות אינה ענין לכאן כלל וליכא אלא מסירת השטר לבית דין ואמירה שאומר להם אתם גבו לי חוב זה.

שמיטת כספים כהלכתה (ח, יד, ע"פ שו"ת הרא"ש) - אך אם לא נמסרו השטרות לבית דין לצורך גביית החובות אלא לשם הפקדה בעלמא שביעית משמטת.

שלא לימנע מלהלוות

רמב"ם (הל' שמיטה ויובל ט, ל) - מי שנמנע מלהלוות את חברו קודם השמיטה שמא יתאחר החוב שלו וישמט עבר בלא תעשה שנאמר "השמר לך" וגו', וחטא גדול הוא שהרי הזהירה עליו תורה בשני לאוין שנאמר "השמר לך פן" וגו'... והתורה הקפידה על מחשבה רעה זו וקראתנו "בליעל".

רבינו בחיי - שלא תאמר קרבה שנת השבע שנת השמיטה ואם אני צריך להשמיט מעותי או קרקעותי בארץ איך אתן שם צדקה נמצא שאני מפסיד מכל צד.

זו הים (י, א אות לו) - אפילו באופן שבדאי תשמט שביעית כגון שביקש מחבירו שילוח לו סתם הלואה דהיא שלשים יום והשלשים יום נגמרין בסוף שנת השמיטה ונמצא דשביעית ודאי תשמט... ואפילו הכי אסור למנוע מלהלוותו. ואין להקשות דאם כן נתינת מתנה היא ולא הלואה, דיש לומר דמכל מקום יש לו עצה לעשות שטר ולמסור השטר לביד דין, ואפילו הוא באופן שלא יכול למסור השטר לבית דין מכל מקום יכול הלוח לפרוע לו מרצונו הטוב אלא שהמלוה צריך לומר לו משמט אני.

תקנת פרוזבול

ר"ש סיריליאנו - ומכאן קשה למה שפירש רש"י ז"ל פ"ק דמכות (ג): דמוסר שטרותיו הוא פרוזבול שהתקין הלל, וכבר הקשו עליו בתוספות שם וזה לשונם, ולא נהירא דהא במסכת שביעית תני המוסר שטרותיו לבית דין והדר קתני פרוזבול אינו משמט, לכך נראה דתרי מיילי נינהו, ומוסר שטרותיו לבית דין מדאורייתא אינו משמט. ע"כ.

פני משה - כמו דהתורה מיעטה להמוסר שטרותיו לבית דין הכי נמי נתקין לפרוסבול שאם בתחלה מסר החוב בלבד להבית דין דגם כן אינו משמט.